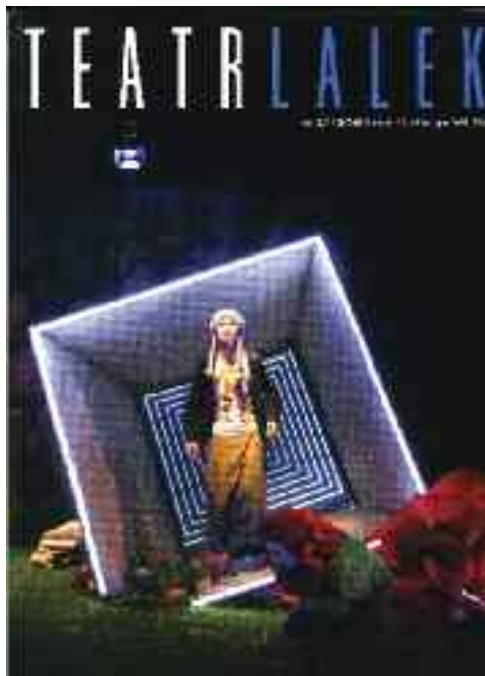

A Teatr Lalek lengyel folyóirat 2013-as számainak borítói.
(Előadásfotók fenn: A fehér nő, Nusia és a farkasok; lenn: Az elefánt és a virág, A halál fia)

Csató Kata

A TEATR LALEK NÉHÁNY ÍRÁSÁRÓL

A Teatr Lalek 2013-ban megjelent számaiban (egy dupla és egy szimpla szám) érdemes szétnéznünk, hiszen számos bábos csemegét tartogat számmunkra a két folyóirat.

Mielőtt belefognék ezek ismertetésébe, pár szót szeretnék ejteni a lengyel bábos folyóirat szerkezetéről. Minden szám egy esszével kezdődik, majd előadások, fesztiválok kritikáit olvashatjuk, (a dupla számban még a *Beszélgetések*, a *Publikáció*, a *Társalgáshoz*, a *Prezentáció* és *Az alkotó fiókjából* megnevezésű témakör található), valamint mindkét számban szó esik a világ más tájékáról származó bábos előadásokról, azok alkotóiról. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy minden cikk két nyelven található meg: lengyelül és angolul.

A 2013-as számokban a bevezető esszéket Henryk Jurkowski írta. Az első számban megjelent tanulmány címe: *Animizmus, animáció, animizáció*. Ahogy a címből sejthető, főleg antropológiai eszmefuttatásról van szó, természetesen különböző korok, illetve különböző kultúrák (indiai, maja, dél-amerikai) szemszögéből, melyben a szerző a báb-színház legfontosabb kulturális és pszichológiai titkait kutatja. Attól a pillanattól kezdve, amikor az ember mindenhez anyagot használt, majd a kép animizálásán át, a mozgás-megmozdítás problematikáján keresztül, egészen a mozgó figuráig. A második számban Jurkowski *Az ikonizálás kísértése* címmel írt tanulmányt a képről, a képalkotásról, a képiségről különböző történelmi korok és különböző nemzetek olvasatában, majd szűkíti a kört, és a második világháború utáni lengyel kultúrára, a lengyel művészekre fókuszál. Érdekes, hogy a kortárs alkotókban nem látja a Gordon Craig-i gondolatot, és cikkét egy provokáló mondattal zárja, miszerint várja azt a dinamikus képekben gondolkodó képzőművészt, aki visszatér a szimbolikus méretű

ábrázolásokhoz, azok lírai tartalmához, a színházi metaforákhoz, amelyek az előadás tartalmát és üzenetét hangsúlyozzák.

Kritikákat a dupla számban többek tollából olvashatunk. Marek Waszkiel az olsztyni báb-színház *„Warmiában!... egyszer volt, hol nem volt* című előadását bábos meseelbeszélésként látta. Szerinte ez egy helyi mese, amelyet természetes alapanyagokból készült bábokkal mesélnek el. Becsületes, de nem túl kiemelkedő munka. Aleksandra Konopko *Nusia és a farkasok* című opolei előadásának elemzése kapcsán több dologra hívja fel a figyelmet. Egy Lengyelországban közkedvelt kortárs svéd mesét használtak fel az alkotók. A történet egy modern Píroska félelmeiről és gyengeségeiről szól. A kritikus külön kiemeli a két szintnek (a bábosnak és az élőnek) a kibontását, valamint azt, hogy a zeneszerző (Wojciech Morawski) maga kíséri élőben az előadást, melyet Robert Jarosz alkalmazott és rendezett színpadra.

Hanna Baltyn a Malabar Hotel és a Figurentheater Wilde & Vogel *Hangosabban!* című koprodukcióját vette górcső alá, mely Michael Vogel rendezésében került színpadra 2012-ben a 2001. szeptember 11-i Word Trade Center-tragédia feldolgozásaként.

Marzena Wiśniewska a toruńi Teatr Baj Pomorski *A pálcika* című előadásáról írta meg nem éppen pozitív véleményét. Számára az előadás egy bábos Toy Storyként volt értelmezhető, melyben a tárgyak szemszögéből láthatjuk a világot. A rendezőt (Zbigniew Lisowski) és a tervezőt (Zbigniew Lisowski és Dariusz Panas) elmarasztalja a következetlenségük miatt. Viszont a cikkíró mélyen egyetért a gyereklátt ilyen módon feldolgozó művek bemutatásával. Magdalena Foks a 2012-es *A báb is ember* elnevezésű 7. Varsói Nemzetközi Felölttábbszínházi és Animációs Filmfesztiválról ír, melyen különböző

1 A Mazuri-tóhátságban fekvő Warmińsko-Mazurskie vajdaság mindennapos elnevezése.

programok, filmbemutatók, kiállítások, könyvbemutatók egészítették ki a színházi előadásokat. A báb volt az első fesztivál kiindulási alapja, de mára már a tánc, a maszk, a vizualitás vette át ezt a helyet, hiszen olyan darabokat mutattak be, mint a cseh Teatr Continuo *Szomszédok* című előadása, a Costa-Rica-i Teatr Divano Occidentale Orientale *A Costa-Rica-i lány* című mozgásszínházi előadása, vagy a Malabar Hotel *Hangosabban!* című produkciója. Bábos élményekben is részesülhetett a kedves néző, hiszen bemutatták Magali Chouinard: *A fehér nő* című alkotását, és az iráni *A föld és a világegyetem* című előadást. Mégis rendezetlen, katólikus fesztiválként összegzi a látottakat a szerző, ahol a szervezők nem döntöttek el, hogy mit helyeznek a rendezvény fókuszába.

Tadeusz Kornaś a *Matria Prima* fesztiválról ír, melyet másodszor rendezett meg a krakkói Teatr Groteska. Látható volt tárgyanimáció, árnyszínház, táncszínház, valamint opera. Az iráni megaprodukció óriás marionettjeitől kezdve a dán-lett paraoperán, valamint az egyszemélyes orosz bábjátékon át a belga színházig minden. Érdekes, hogy szintén e fesztivál apropójából kiindulva ír Marek Waszkiel egy cikket, amely a báb jelenkori meghatározására törekszik. De nem hagyományos értelemben, hanem három művészt (egy bábszínészt, egy bábtervezőt és egy bábszínházi rendezőt) kérdez meg a kortárs bábszínházról, hiszen szerinte ez a három alkotó soha sem hiányozhat egy bábelőadásból, még akkor se, ha adott esetben egy személy tölti be mindhárom funkciót. Ez a tanulmány a *Társalgáshoz* témakör alatt található.

A 2013/3-as számban másfajta kritikákat olvashatunk. Liliana Bardijewska a Lengyelországi Bábszínházak 26. Opoli Fesztiváljáról ír. Említ több előadást is, de mindet a történetmondáson keresztül vizsgálja, majd a cikket az egyik zsűritag megállapításával zárja: „Meghalt a történet. Éljen a történet!” Halina Waszkiel a poznańi gyerekek és fiatalok fesztiváljáról számol be², ahol – elmondása szerint – nem csak a hagyományos értelemben vett gyerekeknek és fiataloknak szóló előadások bemutatására törekedtek a szervezők, hanem a rendhagyó szövegkönyvek és

színpadi megvalósítások bemutatására is. Ezzel megalapozták azt a kérdést, hogy egyáltalán milyen nyelven lehet ezt a korszakályt megszólítani.

Wiesław Hejónak a tornzai nemzetközi fesztivál után az a benyomása támad, hogy már beléptünk a bábjáték akadémikus korszakába. Mindenki a lehető legjobb módon műveli a szakmáját. A rendező becsületesen megkoreografálja az előadásokat, a színész eljártssza, a tervező okosan kitalálja a téma vizualitását, de vajon ki hoz majd új formát?

Marek Waszkiel *Öt előadás* címmel ír élményeiről, melyeket öt külföldi fesztiválon gyűjtött össze: Amszterdamban, Montreálban, Lleidában, Kecskeméten és Omszkban. Főleg alkotókat nevesít: rendezőket, tervezőket. Magyarországról Kovács Géza rendezését és Boráros Szilárd tervezését, a *Madarak voltunkat* emeli ki.

Majd lengyel előadások elemzésével találkozhatunk: Agata Drwieca a *Balladák és románcok* című földi előadást tartja egy intelligens és többretegű produkciónak, melyet Konrad Dworakowski rendezett. Łukasz Drewnikot lenyűgözte az opolei *Morrison/A halál fia* című bábos haláljáték, amelynek filozófiai csavarjaira hívja fel a figyelmet.

Maria Schejbalt Petr Nosalek legutóbbi lengyel rendezése, *A kis hableány* ejtette ámulatba, amelyet bölcsnek és érdekesnek nevez. Ez az előadás a Bielsko-Biala-i Banialuka Bábszínházban került bemutatásra 2013 februárjában.

Magdalena Foks Stanisław Wyspiański *Menyegző* című művének a Malabar Hotel által készített adaptációjából kiindulva mutatja be a független színház tevékenységét. A bábos gondolkozást, valamint a jelenidejűséget emeli ki Magdalena Czajkowska rendezésében.

Karolina Obszyńska egy wrocławai előadásról számol be, melyet Paweł Aigner rendezett, címe: *Egy fiatal nő lelkivilága*. A kritika a felnőtt bábos előadások nehézségeiről is számot ad, de főleg a színházi játékra koncentrál.

Helen Marek egy białystoki vendégjátékról ír, Ruszlan Kudaszov rendezésében az *Énekek énekéről*, melyben kiemeli a képek lírai és szimbolikus

2 A fesztivál elnevezése – Kon-tesky – lefordíthatatlan szójáték, az Összefüggések és az Együtt-sóvárgások ironikus elegyítése.

minőségét, de elmarasztalja az előadás végét, amely túlságosan „szájbarágó”, egysíkú.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a *Beszélgések* témakörben egy fiatal rendezővel, a białystoki bábszínház igazgatójával, Jacek Malinowskival folytat beszélgetést Lucyna Kozień a bábszínházról, a rendezésről, a színházvezetésről és az oktatásról. A *Prezentáció* témakör egy független társulat, a *Nieformalna Grupa Avis* működését mutatja be Kamil Kopania a kezdetektől (2007) napjainkig.

Szeretnék még pár szót ejteni a *Publikáció* témaköréről. A 2013-as számban egy szociológus, Beata Nessel-Lukasik könyvét ajánlja az olvasó figyelmébe Kamil Kopania. Címe: *A magány integrálása. Bruno Schulz³, Franz Kafka és Samuel Beckett a lengyel bábszínházban.*

Hihetetlenül gazdag a kínálat. Sokféléből lehet csipegetni. Jó szemezgetést kívánok!

(A jegyzeteket írta: Balogh Géza)

Balladák és románcok

ON THE TEATR LALEK

This article presents the 2013 issues of *Teatr Lalek*, the Polish puppetry journal, its structure and its most important articles. It shows how each issue begins with an essay, followed by reviews of performances and festivals. The double issue contains sections titled *Conversations*, *Publication*, *Discussions*, *Presentation* and *Out of the Artist's Drawer*. Also included are articles on puppet performances and puppeteers from all over the world. Every article is written in Polish and English.

3 Bruno Schulz (1892–1942) Witkiewicz és Gombrowicz mellett a 20. század első felének legjelentősebb lengyel írója, az abszurd áramlat egyik megeremtője. Mindössze kétkötetnyi elbeszélése (*Fahajás boltok*, 1834, *Szanatórium a homokórához*, 1937) maradt ránk. Ő volt Kafka első lengyel fordítója. A német megszállás idején gettóba zárták, és egy gestapós a nyílt utcán agyonlőtte.